

Prisbelønt psykolog-kritikk

Kvinnen og Antikrist

Olav Kandal
psykologspesialist

Konen er traumatisert etter tapet av et barn. Psykologmannens eksponeringsterapi ender i vold og ekstrem selvskading. Filmen, som nylig skaffet Lars von Trier Nordisk råds filmpris, kan sees som en utforskning av moderne og klassiske kvinnebilder.

Jeg fryktet at jeg skulle se noe som minnet om motorsagmassakeren da jeg entret kinosalen for å se Lars von Triers *Antichrist*, filmen som en Dagblad-journalist besvimte av. Det er stor forskjell på filmvold. Hvorvidt von Triers *Antichrist* består av sykelig eller mer forståelig vold, tror jeg ikke så enkelt lar seg besvare. Volden i denne filmen var mer symbolmettet enn det man vanligvis ser på film. For øvrig opplevde ikke jeg voldsscenene som det sentrale i filmen – slik en del journalister og anmeldere som har hengt seg opp i scenen hvor et kvinnelig kjønnsorgan blir lemlestet med saks, ser ut til å ha gjort.

Eksponeringsterapi

Det sentrale i filmen er det psykologiske spillet mellom de to karakterene, spilt av Willem Dafoe og Charlotte Gainsbourg, og deres utvikling, ikke minst deres oppdagelse og erkjennelse av sitt indre landskap. Dessuten langsomheten i historien, bildene av naturen – spesielt hjorten, reven og kråken

som stadig vender tilbake – både skremmende og vakre på samme tid. Og de overordnede tankene som filmen gir.

Skuespillerprestasjonene er svært bra. Spesielt er Charlotte Gainsbourgs aggressive galskap troverdig. For dette fikk hun pris som beste kvinnelige skuespiller av Cannes-juryen i 2009.

Kort fortalt handler filmen om et par som mister sitt eneste barn. Det spesielle er at barnet detter ut av vinduet mens foreldrene ligger sammen. Barnet dør. I epilogen får vi også se at kvinnen så at barnet datt ut vinduet, men at hun lot det skje. Så går hun inn i en slags sorgfase. Mannen synes at hun får for mye medisin av legen, og at dette hemmer sorgbearbeidingen. Han bestemmer derfor at de skal dra på en hytte for å forsøke eksponeringsterapi og visualiseringsteknikker.

Når terapien slår feil

Etter hvert takler hun angsten bedre. Men da får også filmen en vending, som om opprettelsen av harmoni samtidig igangsetter hans dragning mot kaos. Nå er det mannen som får hallusinasjoner, slik kvinnen fikk tidligere. Han blir mer som henne, mer tenkende, undersøkende. Han går opp på loftet i hytten hvor konen tidligere har jobbet med et bokprosjekt. Hun ville skrive om alle drapene på kvinner som har skjedd gjennom historien. Han snakker med henne om det og synes det er forferdelig med alle kvinnene som har blitt drept. Men hun ser det annerledes – at hun er kvinne, en del av naturen og dens råskap hun også. Dette passer ikke inn i hans terapeutiske opplegg, og han føler en uro ved det. For hun har ikke bare taklet sin angst eller forsonet seg med sin dualitet, hun går lenger og trekkes mot det mørke. Med brutale konsekvenser både for ham og henne.

Naturen slår brutalt tilbake etter et feilslått behandlingsopplegg. Terapeuten, med alle sine gode intensjoner, blir slått ned, og det fører så å si lukt til helvete

Man kan spørre seg hva von Trier ønsker å oppnå med en så brutal film, om det kanskje er en film til terapeuter, en advarsel om hva som kan skje dersom man setter i gang eksponeringsterapi overfor sin partner. Det er tvilsomt at von Trier er så ambisiøs på terapeuters vegne, men kunst har ofte et privat utgangspunkt. Og von Trier har flere ganger vært innlagt for psykiske problemer, i den senere tid etter sigende et lengre opphold på grunn av en dyp depresjon. Kanskje har von Trier erfaringer med terapeuter som graver i sjelslivet uten å forstå rekkevidden av det de driver med.

Von Triers TV-serie *Riket* inneholdt kraftig kritikk av legeveldet, ja, nærmest en parodiering, særlig i skikkelsen til overlegen Helmer. I *Antichrist* er det kanskje psykologene som står for tur, eller andre terapeuter med ikke-medikamentelle metoder. For det vi ser, er at naturen slår brutalt tilbake etter et feilslått behandlingsopplegg. Terapeuten, med alle sine gode intensjoner, blir slått ned, og det fører så å si lukt til helvete.

Kvinnen, naturen og galskapen

Mer naturlig enn å se filmen som en advarsel til terapeuter er det å tolke den som en fortelling om hvordan naturen står i motsetning til menneskets behov for orden og harmoni.

Hytten som kvinnen og mannen overnatter i, befinner seg i Edens hage etter syndefallet, og naturen styres av Antikrist, fullstendig uten Guds innblanding og kontroll. Uansett hvordan vi forsøker å styre naturen, er det den som ender opp med å styre oss. Uavhengig av våre seks år med psykologi, og eventuelle fordypningskurs for å bli spesialist, eller seks år med medisin og spesialisering til psykiater, ja, uansett hvilke forklaringsmodeller vi tar i bruk for å takle angsten, kaoset og livet, både

hos oss selv og hos pasientene våre, er det ingenting som egentlig nytter. Antikrist er overalt fordi Antikrist er i alt. Eller som kvinnekarakteren sier: «Naturen er Satans kirke. Vinden er hans pust.»

VOLD: «En vill, visuelt vakker og rystende voldsom film om sorg, raseri og skyld», skrev Nordisk råds jury i begrunnelsen for tildelingen av årets filmpris til *Antichrist*. Foto: Nordisk Film Distribusjon AS

Men von Trier går lenger. Han sier ikke bare at naturen er Antikrist, han sier også at det er kvinnen som har det sterkeste slektskapet til naturen, og dermed også til Antikrist. Dypest sett forsøker kanskje von Trier å forklare hvorfor kvinner ble drept som hekser i gamle dager, ved å hevde noe så utidsmessig som at det faktisk var en grunn til det. Når kvinnen først åpner opp for aggresjonen og Satan inni seg, vil det – fordi hun står så nær Antikrist – komme i ukontrollerte former, som bestialitet, som hysterisk galskap som må stanses. Filmen kan tolkes som en reaksjon på det moderne kvinnebildet, på kvinnen som en slags moralsk Maria-skikkelse. I et sånt perspektiv har von Trier laget en film som tegner et svært lite flatterende bilde av kvinnen.

Den kvinnelige hovedpersonen lar sitt barn bli drept og skader og lemlester sin mann på brutalt vis. Ikke akkurat et oppløftende kvinnebilde. Mannen gjenoppretter orden ved å drepe henne. Ikke så ulikt det man gjorde i gamle dager når man brente hekser på bålet. Og han blir på den måten en slags Guds-skikkelse, i hvert fall ser det ut til å være hans egenopplevelse, symbolisert ved musikk av Händel i siste scene. Terapeuten har altså paradoksalt nok gjennom sin eksponeringsterapi først bidratt til å åpne opp for kaos, for så å skape orden ved å drepe kvinnen. Om dette er noe hun selv også ønsker, er vanskelig å si. I så fall blir hun mistenkelig lik Eva som fikk Adam til å spise av eplet.

Uferdig?

Filmen er interessant og engasjerende, men virker noe uferdig. Av og til kommer effektene i veien for historien. Kanskje kunne filmen blitt enda bedre om von Trier hadde tonet virkemidlene ned og stolt mer på handlingens og stillhetens kraft. Jeg vet ikke. Jeg føler også at filmen blir for enkel på det intellektuelle planet. Den står i fare for å bli kjedelig, som en roman som skulle ha blitt liggende i skrivebordsskuffen enda et par år før den kunne få sin endelige forløsning i møte med livets omstendelige stier, slik at den fikk enda et lag og enda en ny dimensjon.

Samtidig er enkelheten kanskje også styrken. Mannen er helten som bringer orden tilbake, mens kvinnen er kaos og i slektskap med Antikrist. For kvinnen er kanskje mer brutal og kynisk enn det mange i likestillingens tidsalder har villet se, og de er slettes ikke bare snille, godhetenes helgener. De er maktpersoner med horn i pannen som lar sine barn dø i samme åndedrett som de knuller. Kanskje er det dette Lars von Trier forsøker å fortelle oss med sitt insisterende formspråk.

kandal.olav@gmail.com

LARS VON TRIER

Foto: Nordisk film distribusjon AS

- Dansk regissør og manusforfatter født 1956. Betraktet som en av vår tids største filmskapere
- Ble i oktober tildelt Nordisk råds filmpris 2009 sammen med produsenten Meta Louise Foldager for filmen *Antichrist*
- Allerede med spillefilmdebuten *The Element of Crime* (*Forbrydelsens element*, 1984) vant han juryens spesialpris i Cannes. *Breaking the Waves* (1996) vant Grand Prix samme sted, og *Idiotene* (1998) vant gullpalmen
- Utviklet sammen med Thomas Vinterberg den «ærlige» filmstilen som ble formulert i Dogme95 og konkretisert i filmer som *Dancer in the Dark* (2000), med Björk i hovedrollen, og *Idiotene*.
- Hans filmselskap Zentropa ble det første utenom den etablerte pornoindustrien som produserte «hardcore» pornofilmer – i første rekke for et kvinnelig publikum. Suksessen til filmene *Constance* (1998) og *Pink Prison* (1999) var viktige for den norske legaliseringen av pornografi i 2006.

Kilder: Wikipedia, Store NorskeLeksikon og Nordisk råd

